
VODA V NÁBOŽENSTVÍ 55

JIŘÍ DREJNAR

Foto Jiří Hůla

Předcházející kapitola, nazvaná Voda v Bibli, je zaměřena pouze na oblast judaisticko-křesťanskou. To proto, že naše evropská kultura a civilizace má v těchto náboženstvích hluboce zapuštěné kořeny. Jsou zde však i jiná náboženství, která se zrodila a rozvíjela odděleně od židovství a křesťanství. K jejich pochopení je nezbytné brát v úvahu dobu, kdy vznikala, a kulturní prostředí, ve kterých se rozvíjela.

Většina náboženství má svůj počátek v době, kdy vztah člověka k přírodě byl daleko bezprostřednější, než je dnes, a kdy lidé byli na její přízeň mnohem více odkázáni. Příroda neukazovala člověku jen svoji příznivou tvář, a protože v dobách nepřízně se lidé proti ní většinou cítili zcela bezmocní, hledali cesty a prostředky, jak si získat přízeň bohů, kteří podle jejich chápání nad ní měli moc.

Aristoteles tvrdil, že látky se skládají z různého poměru čtyř živlů: země, vody, ohně a vzduchu. I když tak zřetelně formulovanou definici před ním nikdo nevslovil, lidé odedávna brali tyto základní živly v úvahu a svůj postoj k nim projevovali osobitými zvyky.

Země a vzduch přijímali spíše mimovolně, zatímco oheň a voda měly v jejich životě ojedinělé místo. Na jedné straně je přijímali jako nezbytné dary, na druhé straně si uvědomovali, jaké nebezpečí jim mohou přinést. Vodu museli mít denně pro udržení svého života i života rostlin a zvířat, na nichž byli závislí, protože jim sloužily jako potrava i jako pomocníci. Kromě toho vodu potřebovali jako prostředek k odstraňování nečistoty.

Ovšem nespoutaná voda je ohrožovala. Jestliže jsme i dnes, v 21. století, nezřídka svědky toho, že vodní živel připraví někdy stovky i tisíce lidí o život, oč větší respekt před ní museli mít obyvatelé dávných civilizací. Není proto divu, že voda pro svou jedinečnost měla nezastupitelné místo ve všech náboženstvích.

Snad nejvýraznější stopu v raných dějinách a nejstarších náboženstvích zanechala voda ve zprávách o potopě, při které se stala symbolem záhuby. Rene Noorbergen ve své knize Secret of the Lost Races uvádí, že v kartotékách největších světových knihoven je evidováno asi osmdesát tisíc textů v sedmdesáti dvou jazycích, které se zabývají potopou. Popisuje také, jak se zpráva o vodě, jež přinesla trest hříšným obyvatelům naší planety, objevuje v tradicích a náboženstvích téměř všech národů. (Tato událost je zaznamenána i v Bibli; Genesis 6.–8. kapitola.)

Úloha vody v náboženství

Voda je základním činitelem v obřadech a symbolech všech náboženství. Je používána jako nejdůležitější prostředek v procesu kultického očišťování, a to jak osob, tak i předmětů.

Vodu lidé přijímali jako dar bohů a v některých náboženstvích jim ji přinášejí jako úlitbu.

V náboženstvích, která praktikují křesť, je voda symbolem života i smrti. Při křesťním ponoření do vody umírá člověk starý a z vody vychází člověk nový.

Voda v animistických náboženstvích

Náboženské představy v animistických (nebo také etnických) náboženstvích jsou rozmanité. Velmi záleží na životním prostředí, ve kterém jejich vyznavači žijí.

Základním rysem animistických náboženství je víra v existenci nadpřirozených sil a duchů, které jsou vlastní všem předmětům a jevům. Tyto síly jimi vládnou, projevují se jejich prostřednictvím, mohou však bezprostředně působit i na člověka. Podle chápání animistů jsou tyto síly přítomné ve vesmíru a projevují se různými aktivitami. V Polynésii je nazývají slovem *mana*. U severoamerických indiánů z kmene Algonkinů jsou známy jako *manitu*, Iroquiové je nazývají *orenda* a Siouxové *wakan*. Tyto síly samy o sobě nemusí být vázány na určitý předmět, ale velmi často působí prostřednictvím vody, někdy také kamene nebo kosti.

Jiným projevem animistického náboženství je fetišismus, ve kterém do nespočetné řady fetišů patří také čirá voda. Jestliže je voda po určitém obřadu prohlášena za fetiš, připisují se jí magické vlastnosti.

Voda v Egyptě a Mezopotámii

Z náhrobní desky Taimhotepina

Živá voda, která je na zemi, patří každému, kdo je na zemi; mým údělem je žízeň. Voda sama přichází k tomu, kdo je na zemi; já však mám žízeň, ačkoli je voda vedle mne. Neboť nevím, kde je, od okamžiku, kdy jsem přišla do tohoto údolí. Dej mi tekoucí vodu, nebo mi ukaž cestu, která směřuje k prohlubni vedoucí k vodě, nastav můj obličej severnímu vánku na břehu řeky – prosím – zbav mé srdce utrpení.

Četná náboženství starověku mají svůj původ v animismu. Zatímco některé kmeny si uchovávaly způsob kmenového života a setrvaly na místech, kde se původně usadily, a tam nadále udržovaly projevy svého animistického náboženství, jiné skupiny si zvolily obtížnější způsob života, který vyústil v založení národů a ve vytváření vyšší kultury a civilizace. Mezi nejznámější střediska takového rozvoje, o kterém

máme k dispozici určité informace, patří Egypt, Mezopotámie a Čína.

Skutečnost, že se rozvoj Egypta a Mezopotámie váže k řekám Nilu a Eufratu, napovídá, že vody těchto řek ovlivnily vývoj náboženství národů, které tuto oblast obývaly. Starý řecký dějepisec Herodot (500–430 př. Kr.) prohlásil, že „Egypt je darem Nilu“. Nil byl pro Egypt jediným zdrojem vláhy. Mohutné deště ve střední Africe a Etiopii způsobují, že se jeho vody každý rok v červnu zvednou (průměrně o sedm až osm metrů), rozlijí se do široho kraje, a teprve v polovici září se vracejí do svého koryta. Tyto záplavy zajišťují egyptským rolníkům nejenom potřebnou vláhu pro jejich pole, ale přinášejí i úrodnou zeminu. Staří Egypťané právem nazývali svou zemi Keme nebo Chemi, což znamená „země černé prsti“.

Egypťané příčiny pravidelných záplav Nilu neznali, považovali je za dar bohů a samotnému Nilu vzdávali božskou úctu. Zosobněním nilských záplav byl bůh Hapi (také nazývaný Api). Ten byl později zaměňován s Osiridem a představa obou bohů byla vtělována do býka nazývaného Apis, jemuž také byla vzdávána božská úcta.

Stejně jako Egypt byla i starověká Mezopotámie odkázána na zátopy, které způsobovaly rozvodněné řeky Eufrat a Tigris. Proto i v hierarchii sumersko-babylonských bohů zaujímá jedno z předních míst bůh vody a moře Ea (také Enki). Tento bůh vystupuje již v eposu o Gilgamešovi, když chce zachránit Utnapištiho. Vyvez ho k stavbě lodí, do které se má uchýlit i se zvířaty, aby se zachránil před velkou potopou. Ea je předchůdcem pozdějšího védského boha moře a vody Varuny.

Vztah k vodě v antických náboženstvích

Za střed světa považovali staří Řekové Delfy, v kterých podle legendy zřídil Diův syn Apollon věštírnu. Proto mu tam postavili chrám, ve kterém on sám mohl působit prostřednictvím své kněžky Pythie. Ta seděla ve vnitřní svatyni na zlaté trojnožce, žvýkala vavřínové listy a vdechovala vulkanické výpary vystupující ze skalní pukliny. Když se tak přivedla do tran-su, byla schopna tlumočit Apollonovy rady poutníkům, kteří za ní přicházeli až ze vzdálených Atén.

Když utrmácení poutníci zdolali namáhavý výstup na horu Parnas, kde se chrám nacházel, museli se nejprve rituálně očistit v nedalekém prameni Kastalia. Pak následoval obřad, při kterém se teprve rozhodlo, jestli budou moci před Pythii předstoupit. Když studenou vodou polili kozu a ta se celá roztřásla, mohla být obětována a poutníci se prostřednictvím kněží směli obrátit na Pythii se svým dotazem. Její nesrozumitelné zvuky kněží poutníkům přeložili ve zveršované podobě.

Jako se v řecké civilizaci spojují dvě kultury, tak i v jejich náboženství lze vystopovat různé vlivy. Nejstarší Řekové byli nejspíše animisté, uctívali přírodní božstva. Je pravděpodobné, že již na samém počátku své bohy náležitě rozdělili podle odpovědnosti, kterou jim přisuzovali. Jejich mytologie, o kterou se později jako o určité kulturní dědictví antického světa zajímali historikové, spisovatelé a umělci jiných národů, svědčí o tom, že řečtí bohové měli důsledně rozdělené resorty, pokud jde o vládu nad přírodou i lidmi. Řečtí bohové – na rozdíl od bohů jiných národů – jsou všemi klady i záporu podobní lidem. Jako lidé jedí a pijí, milují i nenávidí. Od lidí se liší pouze tím, že jedí ambrosii a pijí nektar, čímž si zajišťují nesmrtelnost.

Pokud se Řekové převážně zdržovali na pevnině, stáčili jim bohové olympští. Když se však začali pouštět na moře, začali prokazovat úctu i bohům vodním. Poseidon, původně bůh pastýřů, se stal náčelníkem vodních bohů. Jeho manželkou byla Nereova dcera Amfitria, kterou kdysi Poseidon unesl z ostrova Naxu, a když před ním uprchla, vyslal za ní delfína. Ten ji pak vypátral ve vodních hlubinách. Kromě Amfitrity měly v hlubinách své sídlo i jiné Nereovy dcery – Sirény. Ty při pobřežích lákaly plavce, aby je strhly do vodních vírů. Poseidonův syn Triton sídlil s otcem a matkou na dně moře ve zlatém paláci a byl zvláštním ochranným bohem Středozemního moře. V řecké mytologii se také hovoří o Tritonech, kteří jsou popisováni jako rozpustilí vodní bytosti s tělem napůl lidským a napůl rybním.

Je nesprávné domnívat se, že náboženství raného údobí Říma bylo totožné s náboženstvím Řeků. Římané byli sice pod velkým vlivem Řecka a převzali mnoho z jejich mytologie, ovšem jejich náboženství mělo od počátku svůj vlastní charakter. Řekové byli filozofové, kdežto Římané lze charakterizovat jako „praktiky“. Převážně se věnovali zemědělství, a proto se jejich náboženství do velké míry orientovalo na potřeby plynoucí z tohoto zaměření. Ve srovnání s jinými národy světa není tak velký jejich příspěvek k celosvětovému intelektuálnímu rozvoji, zato je nedocenitelným přínosem jejich zákonodárství.

Pokud máme hovořit o tom, do jaké míry se Římané ve svém náboženství zabývali vodou, pak nepochybíme, když řekneme, že v tomto ohledu kopirovali řeckou mytologii. Tak jako převzali mnoho řeckých bohů a dali jim nová jména, učinili i s Poseidonem. Toho přejmenovali na Neptuna.

Voda v náboženství Indoevropanů – zoroastrismus

Na území starověké Persie, dnešního Íránu, vzniklo v 6.–7. století př. Kr. pod vlivem proroka Zoroastra dualistické náboženství zoroastrismus. Vychází

z mazdismu a rozvádí ideu závislosti uspořádání světa na trvalém boji mezi dobrem a zlem, světlem a tmou, životem a smrtí. Zoroastrismus učí, že zlo není věčné. Základem náboženství zoroastrismu je uctívání čtyř „čistých“ elementů vesmíru: vody, ohně, země, vzduchu.

V myšlení i denní praxi se příslušníci tohoto náboženství zaměřují na trvalé očišťování. Pro očistu při mírném znečištění se praktikuje padžáb-kusti, což je umytí vodou a pronesení zvláštní modlitby (kusti). Při zvláštních příležitostech se doporučuje duchovní očištění v obřadu nahn, což je spojený padžáb-kusti se symbolickým pojídáním listů z granátových jablek a pitím nirangu (kravské moči). Pak následuje lítostná modlitba (patet) a koupel. Při vážném znečištění, například při dotyku s mrtvým tělem, je nezbytné podřídit se devítidennímu obřadu modliteb a omývání (baresnum). Ten se odbývá v chrámu za asistence kněží.

Péče o čistotu vody, kterou v zoroastrismu považují za posvátnou, je prvořadá. Je zakázáno plivat a močit do řeky, umývat si v ní ruce nebo to druhému dovolit. Protože voda, oheň a země nesmějí být znečištěny, zachoval se v zoroastrismu až do současnosti neobvyklý pohřební obřad. Těla mrtvých se kladou do horních částí věže ticha (dakma), kde jsou ponechány jako potrava pro ptáky. Kostí zbavené masa se pak sesypávají do hluboké šachty uprostřed věže. Smyslem tohoto obřadu je zabránění styku nečistého těla s čistým živlem – vodou.

Zoroastrismus má dnes ve světě necelých sto dvacet tisíc přívrženců. Jsou to Pársové, potomci Peršanů. Když byli ve své zemi – dnešním Íránu – od 8. století po arabské invazi pronásledováni, uchýlila se většina z nich do nábožensky tolerantní Indie, a někteří ještě dále.

Voda v hinduismu

Hinduismus je nejrozšířenější náboženství v Indii. Jeho základem je staroindické učení o řádu a zákonitostech (dharma), činu a odplatě (karma), neublížování (ahinsa) a vysvobození (mókša). Výrazným rysem vyznavačů hinduistického náboženství je trvalé úsilí o zbavení se nečistoty a uchování duchovní pohody. Víra hinduistů v očistující moc vody jí dává zvláštní místo v denním životě. Voda je pro ně posvátná, a proto je svatých i sedm řek, které jí přivádějí: Ganga, Jamuna, Godavari, Sarasvati, Narmada, Sindhu a Kaven. Nejvýznamnější z nich je Ganga. Její voda se používá při bohoslužebných obřadech, a dokonce se alespoň jeden doušek její vody podává umírajícím.

Pro hinduisty mají velký význam poutě na posvátná místa. Poutní místa jsou převážně na březích řek nebo moří. Je pochopitelné, že nejvíce přitahuje věřící

Ganga, jsou totiž přesvědčeni, že kdo se v ní vykoupe a na jejím levém břehu zanechá něco ze své bytosti (například vlas, zub, nehet), dostane se do ráje (Svarga). Podle mýtu pramení Ganga v palci boha Višny a na světě protéká vlasem boha Šivy.

Hinduista má za povinnost umýt se vodou každý den ráno. Tarpana je osobní obřad, kdy hinduista nabere do dlaní vodu, odřiká mantru a vodu vylije zpět do řeky. Když vypije malý doušek vody, použije zvláštní znamení své tradice (sampradaja) a odřiká ranní modlitbu (samdhija). Proces očištění (sohana) je pro hinduisty velmi důležitý. Kromě denního očišťování jej musí podstoupit pokaždé, když poruší jakékoliv společenské pravidlo (například stoluje s příslušníkem nižší kasty).

Místa, na kterých se konají pohřební obřady, se vždy nacházejí u řek. Při pohřbu je do země vyhloubena jáma, do které se vloží hliněná nádoba s vodou. S touto nádobou obejde při obřadu syn zesnulého hořící hranici a kolem ní vylije vodu, čímž určí mez, kterou nesmí duše zemřelého překročit. Tak jí zabrání, aby se vrátila mezi lidi jako duch. Když v žaru ohně pukne lebka mrtvého, pozůstalí se vykoupejí v řece a vrátí se domů. Třetí den po kremaci seberou popel do nádoby a po deseti dnech jej vhodí do řeky.

Vodní nádrže jsou také u každého hinduistického chrámu, aby se návštěvníci před vstupem mohli umýt.

Stejně jako v literatuře jiných národů je i v hinduistických spisech uchována zpráva o velké potopě, při níž byl zachráněn Manu; toho velká ryba vyzvala, aby postavil loď a v ní si spolu s jinými živými tvory uchoval život.

Voda v buddhismu

V buddhismu se nesetkáváme se symboly a rituály, které jsou ve většině jiných náboženství běžné. Základem buddhistické nauky (dharma) je učení o utrpení (dukkha). To je chápáno jako vlastní podstata života. Buddhismus ukazuje cesty k překonání utrpení a k dosažení konečného cíle – nirvány –, ve kterém končí koloběh převtělování, a tím také utrpení. Buddhisté hledají duchovní osvícení, pro jehož dosažení je třeba přijmout tzv. Čtyři vznešené pravdy, dále je nezbytné dodržovat pět základních pravidel, a konečně v meditacích potlačit lpění na smyslových prožitcích, dosáhnout osvobození od nich a ovládnout mysl. To vše se váže na vnitřní život člověka, aniž je k tomu potřebné používat jakékoliv symboly nebo fyzické prostředky.

Snad jediné použití vody je zaznamenáno při buddhistických pohřebních obřadech, kdy je mezi mnicha a tělo zemřelého umístěna nádobka. Do ní je během obřadu vlévána voda, a když přetéká přes okraj, mniši odřikávají: „Jako dešť naplňuje řeky a přetéká do oceánů, tak i zde dochází k oddělení.“

Voda v čínských náboženstvích

Z náboženského pohledu je Čína nazývána „zemí tří cest“. Vedle islámu, který zde byl od počátku považován za cizí náboženský prvek, jsou v Číně zakořeněny konfucianismus, taoismus a buddhismus.

V počátcích konfucianismu Číňané navázali na staré kultury předků, které v sobě uchovávaly prvky animismu. Ten vyznával (jak již bylo řečeno), že v přírodě i životě je všechno pod vládou duchů – dobrých i zlých, mocných i slabých. Všechno, co se dělo, bylo přičítáno jejich působení. Proto Číňané dlouho praktikovali obřad, který bychom nazvali jakýmsi „křtem“. Byli přesvědčeni, že dítě přicházející na svět je ovládáno duchem, od kterého je nezbytné je osvobodit. V okamžiku, kdy se dítě nadechlo, ponořili je do vody tak, aby vzduch pod vodou vydechlo. S vycházejícími bublinami, jak věřili, odešel z dítěte i duch. Během času ale tento obřad opustili.

Taoismus se na rozdíl od konfucianismu orientoval na mystický výklad světa. Jeho myšlenky jsou soustředěny v řadě traktátů, v nichž byla ukázána Cesta, která je podstatou učení taoismu. (Slovo tao znamená cesta nebo stezka.)

Během let se všechna tři náboženství prolínala, a navíc vstřebávala i prvky některých lidových náboženství, takže dnes je možné považovat čínské náboženství za jakousi jejich syntézu.

V nejvýznamnější čínské filozofické knize Tao Te Ťing je uvedena voda jako symbol duchovní cesty. Jako voda plyne klidně, bez jakéhokoliv úsilí, z hor do údolí, tak i cesta taoismu vede k mystice a hlubokému klidu. Je na ní možné utiřit sebe sama, upokojit své smysly a dosáhnout vnitřního pochopení taa, což je jednota s věčností. Je to harmonie s podstatou, která spojuje a proniká celý svět. Na této cestě vyznavač dosáhne duchovního osvícení podobně jako buddhistický mnich. Stoupenci taoismu však na své cestě využívají sílu jednoho z nejmocnějších živlů – vzbouřené a dravé vody, a to prostřednictvím magie a rituálů.

Voda v japonském náboženství

Vývoj náboženství v Japonsku se ubíral stejnou cestou, jakou se utvářela japonská kultura. Pěstování bource a výroba hedvábí, čínská literatura, etický konfucianismus a buddhistické náboženství – to vše spolu s dalšími vlivy přeměnilo Japonsko v civilizovanou zemi, ve které se stejně jako v Číně prolínají četné náboženské tradice.

Původní japonské náboženství kami uctívalo nespočetné množství bohů, žijících podle jeho představ v horách, stromech, rostlinách, skalách, prameňech a dalších přírodních živlech. Když ovšem do země vstoupily buddhismus a konfucianismus, a posléze získaly silný vliv, začali Japonci pro odlišení původního kami používat označení šintó, což je složenina čínského slova šen (bohové) a tao (cesta). Šintoisté, kteří vyznávají kami, Cestu bohů (kami znamená japonsky bůh), kladou velký důraz na fyzickou a rituální čistotu.

Především ve dvou šintoistických sektách (tzv. Očistných sektách a Sektách léčitelů) zaujímá voda významné postavení. Všechny jejich obřady, ať již veřejné, nebo soukromé, začínají významným rituálním omýváním vodou.

Islám a voda

Islám je nejmladší ze tří velkých monoteistických náboženství. Vyrostl ze stejného kořene jako judaismus a křesťanství. Vyznavači islámu, muslimové, mají za povinnost dodržovat pět základních zásad, které jsou považovány za sloupy islámu. Jsou to: (1) šaháda, vyznání jednoho Boha a Mohameda jako jeho proroka; (2) salát, praktikování pěti modliteb denně; (3) saum, dodržování půstu v měsíci ramadánu; (4) zakát, odevzdávání čtyřicátého dílu ze všech příjmů na dobročinné účely; (5) hadždž, alespoň jednou v životě vykonaná pouť do Mekky.

Dodržování druhé povinnosti, která vyžaduje pět modliteb denně, nelze praktikovat bez vody. Každé modlitbě musí předcházet tahara – ceremoniální očištění (omývání vodou).

Předpisy islámu rozlišují dva druhy omývání. Jednak je to velké umývání – ghusl –, při němž si muslim čistou vodou omývá celé tělo. Při tomto obřadu vyznává, proč velké umývání podstupuje. Jedním z důvodů pro velké umývání je sex, který je považován za jeden ze zdrojů rituální nečistoty. Umývání ghusl se také doporučuje před pátečními modlitbami (pátek je sváteční den), dále před dvěma hlavními muslimskými svátky a před dotknutím se koránu. Velké umývání se provádí i na těle mrtvého, dříve než je vloženo do hrobu.

Dále je to malé umývání – wudu – kterým se odstraňují drobné rituální nečistoty každodenního života. To muslim provádí před každou z pěti denních modliteb. Při něm si vodou umyje obličej, ruce až po lokty a nohy po kotníky. Pro tento účel jsou na nádvořích u mešit zřizovány vodní nádrže s čistou vodou. Pokud není pramen vody přímo na místě, kde stojí mešita, nachází se studna a vodní nádrž v její blízkosti.

V případě, že není k dispozici voda, použije muslim k očištění písek.

Voda v baháismu

Baháismus se řadí mezi nejmladší náboženství, pokud lze tento filozofický směr náboženstvím nazvat. Jeho počátek se klade do roku 1844, kdy v Íránu šíitský obchodník Báb ohlašoval příchod nového Božího posla, který bude mnohem významnější, než byli zakladatelé již dávno vzniklých náboženství, jako jsou judaismus, křesťanství, buddhismus nebo islám. Protože Báb (jméno znamená Brána) začal šířit své učení v islámském prostředí, v němž se odpadnutí od Mohamedovy víry trestá smrtí, byl jako bludař záhy popraven. V roce 1863 však vystoupil muž, jenž si přisvojil jméno Bahá'u'lláh (v překladu to znamená Sláva Boží), a ten se prohlásil za Božího posla, kterého Báb předpověděl.

Bahá'u'lláh oznamoval, že Bůh měl v minulosti na tomto světě pro každou dobu svého posla, který vykonal, čím byl pověřen, a pochopitelně zde každý z nich zanechal své následovníky, kteří uchovávali jeho učení. Takovými posly byli Mojžíš, Ježíš, Buddha, Krišna a Mohamed. Jako Mojžíšovo židovské náboženství bylo nahrazeno Ježíšovým křesťanstvím, a po něm potom nastoupil Mohamedův islám, tak je nyní třeba nahradit islám baháismem.

Bahá'u'lláh napsal řadu spisů, které baháisté považují za „svatá písmo“. V nich označuje vodu jako významný prostředek, jehož vlivem jsme ve složitém vzájemném působení spojení se životním prostředím. Baháisté kladou velký důraz na zemědělství a uchování ekologické rovnováhy ve světě. V tomto směru je voda jediným činitelem, který hraje klíčovou roli ve všech systémech podporujících život. A protože je pro život nezbytná, bývá její obraz často používán jako metafora v duchovní symbolice.

V učení baháismu se setkáváme s úctou před krásou a rozmanitostí božského stvořitelského díla, v němž je voda základním elementem všeho stvořeného.

Baháismus navazuje na islám, a tak se v něm odrážejí jeho výrazné prvky. Na rozdíl od muslimů, kteří se každý den pětkrát modlí, praktikují baháisté pouze tři modlitby, při kterých se obracejí k Bahá'u'lláhovu hrobu. Stejně jako vyznavači islámu si i oni rituálně umývají ruce i obličej.

Jsou dva elementy, na kterých je závislý život na planetě Zemi: vzduch a voda. Nemáme zprávy o tom, že by někdy lidé adorovali vzduch. V náboženských knihách není zmiňován snad proto, že jeho existenci lidé namnoze ani nevnímali. Teprve generace posledních desetiletí si uvědomují jeho význam a připomínají, že by se s ním mělo zacházet jako s „božským darem“.

Druhý životodárný element, vodu, na rozdíl od vzduchu lidé vnímali až příliš bytostně. Vzduchu měli vždy dostatek, protože jim byli obklopeni, kdežto o vodu museli usilovat. Pokud ji přijímali jako nápoj k osvěžení nebo jako prostředek k očištění, považovali ji za božský dar, když se ovšem přivalila jako dravý a ohrožující živel, viděli v ní trest bohů. A pokud s vodou přicházeli – a dosud přicházejí – do styku jako příslušníci náboženských skupin, pak jim připomíná potřebu očištění.

Přívrženci tradičních náboženství museli pro svou potřebu očisty a osvěžení vodu navážít, a proto si jí pak vážili. Stará náboženství dnes ustupují novému náboženství konzumnímu. V něm lidé už nemají potřebu vodu *vážít*, protože si jí koupí, a to je příčinou skutečnosti, že si jí příliš *nevážít*. Za peníze se vody napijeme a za peníze se umyjeme a vykoupíme.

Škoda že neuvažujeme o tom, jak by bylo potřebné očistit nejenom svá těla, ale i v nitru odstranit vše, co brání tomu, aby vztahy mezi lidmi byly radostné a čisté.

Literatura

BURIAN, J. (1973): Cesty starověkých civilizací. Praha, Práce.

DAHL, A. L. (1997): The Bahá'í Perspective on Water. Přednáška na Druhém sympoziu o vodě, Klingenthal.

HROZNÝ, B. (1949): Nejstarší dějiny Přední Asie, Indie a Kréty. Praha, Melantrich.

KOSINA, J. (1929): Ilustrované dějiny světové. Praha, Vilímek.

LANGLEYOVÁ, M. (1993): Víry a vyznání. Bratislava, Slovart.

NOORBERGEN, R. (2001): Secrets of the Lost Races. Brushton, NY, Teach Services, Inc.

SOPER, E. D. (1925): The Religions of Mankind. New York, The Abingdon Press.